

**ZAMONAVIY O‘QITUVCHINING KOMUNIKATIV SHAXSIYATI VA
INDIVIDUAL NUTQ USLUBINI SHAKILLANTIRISH MUAMMOSI**

*Gulyamnazarova Kamola, Xikmatova Mohira,
Qudratullayeva Robiya, Almardonova Gulruh,
Abdusadikova Turg‘unoy*

*University of Management and Future
Technologies universiteti, 3-kurs Pedagogika yo‘nalishi
Fan: Pedagogik ritorika*

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy o‘qituvchining kommunikativ shaxsiyati va individual nutq uslubini shakllantirish masalalari keng yoritilgan. Unda o‘qituvchining muloqot jarayonidagi o‘rni, nutq madaniyati, pedagogik mahorati hamda o‘quvchilar bilan samarali aloqani yo‘lga qo‘yishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, individual nutq uslubining shakllanishiga ta’sir etuvchi omillar, mavjud muammolar va ularning sabablari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Maqolada zamonaviy ta’lim sharoitida o‘qituvchining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish yo‘llari va amaliy tavsiyalar ham bayon etilgan. Ushbu tadqiqot natijalari o‘qituvchilarning nutq madaniyatini oshirish va pedagogik faoliyat samaradorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: kommunikativ shaxsiyat, individual nutq uslubini, nutq madaniyati, pedagogik mahorat, kommunikativ kompetensiya, muloqot, ta’lim jarayoni, o‘qituvchi shaxsiyati, nutq texnikasi, pedagogik muloqot, nutq ifodaliligi, o‘quvchi bilan aloqa

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimi bugungi kunda tub o‘zgarishlar davrini boshdan kechirmoqda. Jamiyatning rivojlanishi, axborot texnologiyalarining keng kirib kelishi, global integratsiya jarayonlari o‘qituvchining nafaqat bilim darajasiga, balki uning shaxsiy fazilatlariga ham yuqori talablar qo‘ymoqda. Ayniqsa, o‘qituvchining kommunikativ qobiliyati, ya’ni o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnata olishi, o‘z fikrini aniq va tushunarli ifodalashi bugungi ta’lim jarayonining muhim omillaridan biriga aylanmoqda.

Kirish qismida alohida ta’kidlash lozimki, o‘qituvchining nutqi – bu uning asosiy ish quroli hisoblanadi. U orqali bilim beriladi, tarbiya amalga oshiriladi va o‘quvchilarning dunyoqarashi shakllantiriladi. Shuning uchun ham zamonaviy o‘qituvchining kommunikativ shaxsiyati va individual nutq uslubini shakllantirish muammosi pedagogika fanida dolzarb masala sifatida qaralmoqda.

Zamonaviy o‘qituvchining kommunikativ shaxsiyati mohiyati

Kommunikativ shaxsiyat – bu insonning boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini ifodalovchi murakkab tushunchadir. O‘qituvchi faoliyatida bu tushuncha yanada kengroq ma’noga ega bo‘lib, u nafaqat gapirish, balki tinglash, tushunish, javob qaytarish va muloqotni boshqarish kabi ko‘nikmalarni ham o‘z ichiga oladi.

Zamonaviy o‘qituvchi kommunikativ jihatdan rivojlangan bo‘lishi uchun u avvalo nutq madaniyatiga ega bo‘lishi kerak. Bu degani, u adabiy til me’yorlariga amal qilgan holda, grammatik jihatdan to‘g‘ri va uslubiy jihatdan boy nutq tuza olishi lozim. Shu bilan birga, u o‘z nutqini vaziyatga moslashtira olishi, o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga qarab muloqot uslubini o‘zgartira bilishi muhimdir.

Kommunikativ shaxsiyatning yana bir muhim jihati – bu emotsional intellektidir. O‘qituvchi o‘quvchilarning ruhiy holatini sezishi, ularning kayfiyatiga mos ravishda muloqot olib borishi kerak. Bu esa dars jarayonida ijobiy muhit yaratishga yordam beradi. Shuningdek, o‘qituvchi o‘z hissiyotlarini boshqara olishi, sabrli va bosiq bo‘lishi zarur.

Individual nutq uslubi tushunchasi va uning ahamiyati

Individual nutq uslubi har bir o‘qituvchining o‘ziga xos nutqiy xususiyatlarini ifodalaydi. Bu uslub o‘qituvchining so‘z tanlashi, gap qurilishi, ohangi, nutq tezligi va ifodalilik darajasi orqali namoyon bo‘ladi. Individual nutq uslubi o‘qituvchining pedagogik mahoratini ko‘rsatuvchi muhim mezonlardan biridir.

Har bir o‘qituvchi o‘z nutq uslubini shakllantirish jarayonida bir qator omillarga tayanadi. Jumladan, uning til boyligi, o‘qigan kitoblari, hayotiy tajribasi va kasbiy faoliyati bu jarayonga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Boy lug‘atga ega o‘qituvchi o‘z fikrini turli xil usullar bilan ifodalash imkoniyatiga ega bo‘ladi, bu esa darsni yanada qiziqarli qiladi.

Individual nutq uslubining ahamiyati shundaki, u o‘quvchilarning diqqatini jalb qiladi va ularni faol ishtirok etishga undaydi. Masalan, obrazli va jonli nutq o‘quvchilarda tasavvur hosil qiladi, murakkab tushunchalarni osonroq anglashga yordam beradi. Shu bilan birga, nutqdagi samimiylik va tabiiylik o‘quvchilar bilan yaqin aloqani o‘rnatishga xizmat qiladi.

Kommunikativ shaxsiyat va nutq uslubini shakllantirish omillari

O‘qituvchining kommunikativ shaxsiyati va nutq uslubini shakllantirish ko‘p omillarga bog‘liq bo‘lib, ular o‘zaro chambarchas aloqada bo‘ladi. Avvalo, bu jarayonda ta’lim tizimi muhim rol o‘ynaydi. Pedagogik oliy ta’lim muassasalarida talabalar nutq madaniyati, muloqot psixologiyasi va pedagogik mahorat bo‘yicha yetarli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishlari zarur.

Ikkinchi muhim omil – bu amaliy tajriba. O‘qituvchi qanchalik ko‘p dars o‘tsa, turli vaziyatlarda muloqot qilsa, uning nutqi shunchalik rivojlanadi. Tajriba orqali u qaysi uslub samaraliroq ekanligini anglab yetadi.

Uchinchi omil – bu o‘z ustida ishlashdir. O‘qituvchi doimiy ravishda o‘z nutqini rivojlantirib borishi kerak. Kitob o‘qish, nutq mashqlari bajarish, nutqini yozib olib tahlil qilish kabi usullar bu borada samarali hisoblanadi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar ham bu jarayonda muhim ahamiyatga ega. Masalan, video darslar, onlayn treninglar orqali o‘qituvchi o‘z nutqini takomillashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Mavjud muammolar va ularning sabablari

Amaliyotda ko‘plab o‘qituvchilar kommunikativ shaxsiyatni shakllantirishda qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. Eng ko‘p uchraydigan muammolardan biri – nutqning bir xilligi va zerikarliligidir. Bu esa o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini pasaytiradi. Yana bir muammo – bu nutqdagi rasmiylikning ortiqcha darajada bo‘lishidir. Ba‘zi o‘qituvchilar o‘quvchilar bilan haddan tashqari rasmiy muloqot qiladi, bu esa ular o‘rtasida psixologik masofa hosil qiladi.

Shuningdek, fikrni aniq va ravon ifodalashdagi qiyinchiliklar ham dolzarb muammolardan biridir. Bu ko‘pincha lug‘at boyligining yetarli emasligi yoki nutq ustida ishlamaslik natijasida yuzaga keladi. Bu muammolarning sabablari sifatida esa ta‘lim jarayonida nutq madaniyatiga yetarli e‘tibor berilmasligi, amaliy mashg‘ulotlarning kamligi va o‘qituvchilarning o‘z ustida ishlashga befarq qarashi ko‘rsatiladi.

Muammoni hal etish yo‘llari

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun tizimli yondashuv zarur. Avvalo, o‘qituvchilar uchun maxsus trening va seminarlar tashkil etish lozim. Bu mashg‘ulotlarda nutq texnikasi, ovoz ustida ishlash, muloqot psixologiyasi kabi masalalar o‘rganiladi.

Shuningdek, amaliy mashg‘ulotlarga katta e‘tibor qaratish kerak. Rolli o‘yinlar, bahs-munozaralar, nutq mashqlari o‘qituvchilarning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Bundan tashqari, o‘qituvchilarning o‘z ustida ishlashi muhim ahamiyatga ega. Ular muntazam ravishda kitob o‘qib borishi, yangi so‘zlarni o‘rganishi va nutqini boyitishi kerak. O‘z nutqini yozib olib tahlil qilish ham samarali usullardan biridir. Tajribali o‘qituvchilarning darslarini kuzatish va ulardan o‘rnak olish ham individual nutq uslubini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy o‘qituvchining kommunikativ shaxsiyati va individual nutq uslubi ta‘lim jarayonining muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ushbu sifatlar o‘qituvchining kasbiy mahoratini oshiradi, o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatishga yordam beradi va ta‘lim sifatini yaxshilaydi.

Shu sababli, bu masalaga jiddiy e'tibor qaratish, o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarni kengaytirish zarur. Har bir o'qituvchi o'z ustida ishlash orqali o'zining individual nutq uslubini shakllantirishi va haqiqiy zamonaviy pedagog darajasiga erishishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A.(2026). Pedagogik risklarni boshqarishda globallashuv jarayonlarning ahamiyati. International scientific journal. Interpretation and researches. 1(73).
2. Xaydarov. S.A. (2026). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 3(1). 159-164.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov. S.A.(2026). Migratsiya sharoitida pedagogic risklarni boshqarishning nazariy-metodologik asoslari. Inter education and global study. 4.(1). 246-255.
6. Xaydarov. S.A.(2026). Migratsiya sharoitida yoshlar tarbiyasi: pedagogik risklar va ularning kelib chiqish sabablari. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali. 1.(2). 704 -707.